

**Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi**  
**Güvenlik Bilimleri Enstitüsü**  
**Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2023, Cilt:12, Sayı:1, 45-68**  
**doi:10.28956/gbd.1134222**

*Gendarmerie and Coast Guard Academy*  
*Institute of Security Sciences*  
*Journal of Security Sciences, May 2023, Volume:12, Issue:1, 45-68*  
*doi:10.28956/gbd.1134222*

**Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title**

Araştırma/ Research Article

AB'nin Bağımsız Bir Güvenlik ve Savunma Politikası Geliştirme Düşüncesi ve Stratejik Pusula

The EU's Thought to Develop an Independent Security and Defense Policy and the Strategic Compass

**Yazar(lar) / Writer(s)**

Gökhan AKŞEMSETTİNOĞLU, Doç. Dr., Çankaya Üniversitesi, İ.İ.B.F. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, gokhana@cankaya.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6990-6834>

**Bilgilendirme / Acknowledgement:**

-Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

-Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

-Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received :22.06.2022

Makale Kabul Tarihi / Accepted :06.09.2022

**Atıf Bilgisi / Citation:**

Akşemsettinoglu G., (2023). AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesi ve stratejik pusula. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 12(1), ss 45-68.  
**doi:10.28956/gbd.1134222**

---

## AB'NİN BAĞIMSIZ GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI İLE STRATEJİK PUSULA

### Öz

Soğuk Savaş Dönemi'nde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü – North Atlantic Treaty Organization (NATO) odaklı bir güvenlik ve savunma politikası benimsemek zorunda kalan Avrupa Birliği (AB), üzerinde uzun zamandır tartıştığı bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesini hayata geçirme fırsatı bulamamıştır. Ancak Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemin yapısının değişmesi, tehditlerin farklılaşması ve AB'nin özellikle son on yıl içinde yaşadığı iç ve dış krizler, üye devletlerin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme konusundaki girişimlerini önemli ölçüde artırmıştır. Bu çalışmanın amacı, AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesini, zaman içinde duyurduğu stratejiler çerçevesinde hangi düzeyde hayata geçirebildiğini araştırmaktır. Çalışma, AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikasını ABD ve NATO'ya rağmen değil, ABD ve NATO ile işbirliği içinde gerçekleştirebileceğini ortaya koymaktadır. Çalışma, bu varsayımı desteklemek için de kısa süre önce duyurulan Stratejik Pusula ile açıklanan yeni yaklaşıma vurgu yapmaktadır. Nitel araştırma metodu içinde yer alan nitel veri toplama yöntemlerinden doküman/metin analizini kullanan bu çalışma sonuç olarak, Stratejik Pusula ile duyurulan yeni anlayışın AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesini, ABD ve NATO ile işbirliği içinde ileri taşıyabileceğini ortaya koymaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Avrupa Birliği, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP), Küresel Strateji, Stratejik Pusula, Avrupa Bütünleşmesi.

## THE EU'S INDEPENDENT SECURITY AND DEFENSE POLICY AND THE STRATEGIC COMPASS

### Abstract

The European Union (EU), which had to adopt a security and defense policy dependent on the United States of America (USA) and North Atlantic Treaty Organization (NATO) during the Cold War, could not find the opportunity to implement the idea of developing an independent security and defense policy, which it had been focusing on for a long time. However, after the cold war, the change in the structure of international system, alteration of threats and internal and external crisis that EU went through during the last decade increased the attempts of the member states to develop an independent security and defense policy. The aim of this study is to investigate at what level the EU implemented the security policy announced the idea of developing an independent security and defense policy. The study reveals that the EU can realize an independent security and defense policy not in spite of the USA and NATO, but in cooperation with the USA and NATO. To support this assumption, the study emphasizes the new approach described in the recently announced Strategic Compass. This study, which uses document/text analysis of the qualitative data collection method, finally reveals that the new understanding announced by the Strategic Compass can advance the EU's idea of developing an independent security and defense policy in cooperation with the USA and NATO.

**Key words:** European Union, Common Security and Defence Policy (CSDP), Global Strategy, Strategic Compass, European Integration.

## **GİRİŞ**

1992 yılında imzalanan Avrupa Birliği (AB) Antlaşması ile Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) konusunda somut adımlar atan AB üyeleri, AB'nin dış ilişkilerine askerî bir boyut kazandırabilmek için de 1998 yılında yapılan St. Malo Zirvesi'nde AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası oluşturması yönünde ortak bir karar almıştır. Bu karar çerçevesinde AB, 1999 yılında yapılan Köln ve Helsinki Zirveleri'nde bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) oluşturulması hakkında ilkeler belirlemiştir. 2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) olarak yeniden isimlendiren söz konusu güvenlik ve savunma politikasına hukuki bir nitelik kazandırmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'nın güvenliği 1949 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) liderliğinde kurulan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization - NATO) tarafından sağlanmaktadır. AB üyelerinin büyük çoğunluğunu bünyesinde barındıran NATO (22 devlet hem AB hem de NATO üyesidir), Soğuk Savaş dinamiklerine göre planlanmış ve Avrupa'daki devletleri Sovyetler Birliği'ne karşı kolektif güvenlik yapısı içinde korumuştur. Ancak, Soğuk Savaş sonrası dönemde Sovyet tehdidinin ortadan kalkması, bir yandan Avrupa'daki devletlerin NATO'ya olan ihtiyaçlarını sorgulamalarına neden olurken diğer yandan da AB'yi oluşturan üye devletlerin güvenlik ve savunma konusunda bağımsız politikalar geliştirme isteklerini tetiklemiştir. Özellikle son on yıl içinde sınırları dâhilinde yaşadığı terör saldırıları ile yakın çevresinde meydana gelen çatışmalar, AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası oluşturma kararının uygulamaya geçirilmesi ihtiyacını öne çıkarmıştır. Soğuk Savaş Dönemi'nde Avrupa'nın güvenlik ve savunmasını üstlenen ABD ve NATO ile Soğuk Savaş sonrası dönemde bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirmek isteyen AB'nin ortaya koyduğu politikaların ve eylemlerin aynı hedefe yönelmesi, akademik çevrelerde sıkça tartışılmıştır.

Bu çalışma, AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesini, Soğuk Savaş sonrası dönemde yaşanan tarihi tartışmalar ve siyasi-askerî gelişmeler çerçevesinde araştırmaktadır. Çalışmanın amacı, AB'nin söz konusu politikasını, zaman içinde duyurduğu stratejilerle hangi düzeyde gerçekleştirebildiğini ortaya koymaktır. Çalışma, yakın zamanda duyurulan Stratejik Pusula'da da açıklandığı gibi AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesini ancak ABD ve NATO ile işbirliği içinde

gerçekleştirebileceği sonucuna varmaktadır. Bu çalışma, literatürdeki diğer çalışmalardan farklı olarak, AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesini ve bu konuda attığı somut adımları, sadece daha önce duyurduğu stratejiler çerçevesinde değil, Avrupa Konseyi'nin 24-25 Mart 2022 tarihinde yaptığı zirvede kabul ettiği "Stratejik Pusula" ile oluşan yeni çerçeveyi de içine alarak bir bütün olarak değerlendirmektedir. Nitel araştırma metodu içindeki nitel veri toplama yöntemlerinden doküman/metin analizini kullanan bu çalışma, AB'ye ait kurumsal yazılı dokümanları incelemekte, literatüre katkı sağlayan diğer araştırmacıların eserlerine referans vermekte ve tümevarım yaklaşımı içinde bütüncül bir anlayış geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümü, AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesi hakkındaki tarihi tartışmalara odaklanmakta ve AB'nin Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'den bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesinin sebepleri üzerinde durmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümü, AB'nin güvenlik ve savunma politikasını eyleme dönüştürmek için hazırladığı güvenlik stratejileri hakkındadır. Bu bölümde ağırlıklı olarak Küresel Strateji ile yeni duyurulan Stratejik Pusula üzerinde durulmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümü, makalenin genel değerlendirmesini yapmaktadır. Bu bölüm, AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme girişimini, AB'nin ABD ve NATO ile olan ilişkileri üzerinden yorumlamaktadır. Bu bölümde özellikle Stratejik Pusula ile ortaya koyulan yeni güvenlik ortamı tanımlanmış ve AB'nin güvenlik ve savunma politikası, güncel gelişmeler ışığında değerlendirilmiştir.

## **1. SOĞUK SAVAŞ SONRASINDAKİ TARTIŞMALAR VE GELİŞMELER**

Güvenlik, her zaman topluluk hâlinde yaşayan insanlar için temel bir endişe kaynağı olmuş ve insanların istikrarlı bir güvenlik ortamı yaratma çabaları, siyasal yaşamın önemli bir parçasını oluşturmuştur (Birdişi, 2020: 255). Günümüzde ulus-devletlerin, ulus-üstü bölgesel örgütler ve ulus-altı sivil toplum kuruluşları gibi diğer aktörlerle hareket etmek durumunda kalması, egemenliklerinin ancak söz konusu aktörlerle birlikte tanınmasını gerektirmiştir (Keyman, 2006: 12). Bu da güvenlik kavramının "ulusal" ile "diğer" arasındaki farklılıklar göz önüne alınarak yeniden değerlendirilme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (Aydın-Düzgüt, 2015: 100). Bu çerçeve içinde, ulus-üstü bölgesel bir örgüt olan AB de özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesiyle, uluslararası güvenlik çalışmaları içinde kendine bir yer bulabilmiştir.

Tarih içinde çatışmalara çözüm bulunan dönemler istikrarlı barış ortamları yaratırken, çatışmaların olmadığı durumlar da belirsiz dönemler olarak tanımlanmıştır (Rumelili, 2018: 284). Soğuk Savaş sonrası dönem de söz konusu belirsizliğin yaşandığı bir dönem olarak, AB üyesi devletlerin güvenliklerini sağlamak için zorlanmalarına sebep olmuştur. Soğuk Savaş ertesinde AB'nin ABD'den ve NATO'dan bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesi, farklı tartışmaları gündeme getirmiştir. Bu tartışmalar, sonraki yıllarda AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirmesinin temel sebeplerini oluşturmuştur. Bu çerçevede, önce söz konusu tartışmalar, sonra da sebepler üzerinde durmak faydalı olacaktır.

### **1.1. AB'nin Bağımsız bir Güvenlik ve Savunma Politikası Geliştirmesi Hakkındaki Tartışmalar**

AB, Soğuk Savaş sonrasında ABD ve NATO'dan bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirmek istediğini değişik platformlarda açıklamış ve konu ile ilgili politikaların geliştirilmesine hız vermiştir. AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme girişimi, uluslararası alanda değişik düzeylerde tartışma konusu olmuştur. AB'nin bu girişimi ilk olarak, Soğuk Savaş sonrası değişen dinamikler çerçevesinde, AB'nin ABD ve NATO'ya karşı uygulamayı planladığı bir dengeleme politikası olarak tartışılmıştır. AB'nin söz konusu girişimi ikinci olarak, transatlantik düzeyde, AB ile ABD arasında yaşanan sorunların bir yansıması olarak sorgulanmıştır. Bu konu üçüncü olarak, üye devletlerarasındaki fikir ayrılıkları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Üye devletlerarasındaki fikir ayrılıklarıyla ilgili değerlendirme aynı zamanda AB'nin güvenlik ve savunma konusunda neden yeteri kadar başarılı sonuçlar elde edemediği hakkında bir fikir de vermektedir. Bu üç konu hakkında fikir sahibi olmak, AB'nin söz konusu girişiminin tarihi alt yapısını hatırlatmak anlamında önem taşımaktadır.

AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası oluşturma girişimi ilk olarak ABD ve NATO düzeyinde sorgulanmıştır. Bu girişimin ABD ve NATO'ya karşı bir dengeleme politikası olup olmadığı tartışılmıştır. Bu konuda Posen (2006: 150), AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası oluşturma çabasının ABD'yi uluslararası alanda dengelemek olmadığını belirtmiştir. Yazara göre AB; ABD gibi liberal politikalara sahip, hukukun üstünlüğü, demokrasi, insan hakları gibi ortak değerlere inanan devletlerin oluşturduğu bir örgüt olarak ABD'yi bir tehdit olarak görmemektedir. Bu konuda Press-Barnathan (2006: 273), AB üyesi devletlerin ABD'den kaynaklanan herhangi bir tehdit algılamadıkları için AB'nin

ABD'ye karşı güç dengesi politikası izlemesinin söz konusu olmadığını açıklamıştır. Narramore (2008: 97) da AB'nin Soğuk Savaş sonrasında Çin ile geliştirmeye çalıştığı stratejik ortaklığın, ABD'ye karşı bir girişim olarak görülmemesi gerektiğini ifade etmiştir.

Genel görüş, AB'nin söz konusu girişiminin ABD'yi uluslararası alanda dengelemeyi hedeflemediği yönündedir. Bunun bir sebebi, AB ile ABD'nin birçok konuda ortak hareket etmesidir. Calleo (2008: 10), tarafların uluslararası sistem içinde son derece başarılı olduğunu ancak her iki aktörün de başarısını diğeri sayesinde elde ettiğini vurgulamıştır. Jones (2006: 267) da AB'nin ABD'den bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirmesinin, AB ile ABD'yi birbirine yakınlaştıracaklarını ifade etmiştir. Yazara göre AB, bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesi içinde, yeni teknolojiler üzerinde çalışarak ve yeni silahlar geliştirerek, ABD ile ortak politikalar yapma imkânını artıracaktır. Dolayısıyla, AB ile ABD arasındaki ilişkiler, her iki aktörün üçüncü ülkelerle olan ilişkilerinden çok, kendi aralarındaki ilişkileri tarafından belirlenecektir (Wang, 2009: 450). Benzer biçimde, hiçbir devlet uzayda tek başına başarılı olamayacağı için, ABD de uzay programı için bir ortağa ihtiyaç duymaktadır. Bu durumda, ABD'nin en yakın ortağı AB olacaktır. Drath (2007: 409), AB ile ABD'nin uzay programı gibi ortak çıkarlar üzerine daha fazla odaklanmaları gerektiğini, böylece sorunların çözümünün daha kolay olabileceğini vurgulamaktadır.

AB ile ABD arasındaki ortaklığa vurgu yapan bir başka gelişme de Fransa'nın ABD karşıtı politikasını zaman içinde değiştirmiş olmasıdır. Merand (2010: 345), Fransa'nın NATO'nun askerî kanadına geri dönmesini, Avrupa'da ABD ve NATO müttefikliğinin pekişmesi olarak açıklamaktadır. Yazara göre Fransa'nın bu kararı her ne kadar AB ile NATO arasındaki problemleri ortadan kaldırmasa da Fransa eski söylemlerini gündeme getirmeyecektir. Fransa'nın NATO'nun askerî kanadı içinde yeniden yer alması, Fransa'nın ABD'den bağımsız bir AB oluşturma sürecine destek verirken ABD'yi de tehdit etmeyeceği bir durum yaratmıştır (Mahncke, 2009: 84).

AB'nin ABD'yi uluslararası alanda dengelemeyi hedeflemediği yönündeki anlayışı destekleyen bir diğer görüş de Soğuk Savaş sonrasında ABD'nin yanında yer alma politikasının daha kazançlı olacağı yönündedir. Örneğin, Wivel (2008: 295) Soğuk Savaş ertesinde uluslararası sistemde tek güç olarak görünen ABD'ye karşı denge politikası izlemek yerine işbirliği yapmanın AB üyesi devletler için

daha kazançlı olacağını ifade etmektedir. Dyson (2008: 770), ABD'nin yanında yer alma politikasının risk-maliyet analizi yapıldığı zaman en az riske sahip politika olduğunu, bunun düşük düzeyde de olsa ABD'yi etkileme yollarından biri olduğunu belirtmektedir. Hyde-Price (2006: 224) da ABD'nin yanında yer alma politikasının özellikle güçsüz devletler için ABD'den daha çok yararlanmanın ve uluslararası sistem içinde daha fazla söz sahibi olmanın bir yolu olabileceğini vurgulamaktadır.

AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası oluşturma girişimi ikinci olarak AB ile ABD arasındaki transatlantik anlaşmazlıklar üzerinden tartışma konusu olmuştur. Bu konuda, AB'nin girişiminin AB ile ABD arasında yaşanan sorunların bir yansıması olup olmadığı tartışılmıştır. Bu konu ile ilgili olarak Kanet (2008: 231), AB ile ABD arasındaki anlaşmazlıkların daha çok “stratejik uyumsuzluk” ve “parçalanmış güvenlik alanı” ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Yazara göre, AB ile ABD arasındaki ilişkiler Soğuk Savaş sonrası dönemde değişmeye başladığı için transatlantik güvenlik projesi gibi bazı girişimler, yeni gelişmelere ve tehditlere cevap veremediğinden başarısızlığa uğramıştır. Ayrıca, AB üyesi devletler ile ABD arasında ideolojik farklılıklar da vardır. ABD liberal-idealist olmasına rağmen AB üyesi devletler realisttir. Örneğin; AB, ABD'den bağımsız olarak oluşturmaya çalıştığı güvenlik ve savunma politikasını “gerçek çıkarlarını” göz önüne alarak yapmaktadır (Antoniades, 2008: 332).

AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası oluşturma girişimi üçüncü olarak üye devletlerarasındaki fikir ayrılıkları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Kanet (2008: 231), AB ile ABD arasındaki anlaşmazlıkların sebebi olarak AB üyesi devletlerin kendi aralarında yaşadıkları fikir ayrılıklarını göstermiştir. Yazar, üye devletlerin kendi aralarında gruplara bölünmüş olmaları ve her grubun da kendine özgü politika tercihlerinin bulunması dolayısıyla üye devletlerin ortak politika oluşturma konusunda tereddüt yaşadıklarını belirtmiştir. Tocci (2016: 462) de üye devletlerarasındaki fikir ayrılıklarına dikkat çekmiştir. Yazara göre, bazı üye devletler güvenlik ve savunma konusunda cesur adımlar atarak bağımsız bir politika geliştirmek istemelerine rağmen, bazı üye devletler de NATO'nun üstünlüğüne meydan okunmaması konusunda ısrar etmiştir. Bu fikir ayrılıkları üye devletlerarasında çekişmelere, hatta zaman zaman düşmanlıklara sebep olmuştur.

AB üyesi devletlerin güvenlik ve savunma ile ilgili olarak farklı fikirlere sahip olmaları hem AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası oluşturmaya düşüncesinin hayata geçirilmesini zorlaştırmış hem de AB'nin ABD ve NATO ile

hangi düzeyde ilişki kurması gerektiği konusunu karmaşıklaştırmıştır. Örneğin, Fransa her zaman AB'nin ABD'den bağımsız bir savunma kapasitesine sahip olması gerektiğini ifade etmiştir. Ancak Almanya, siyasi ve askerî olarak tarihten gelen kısıtlamalar yüzünden yeteri kadar serbest hareket edemeyecek durumda olduğu için, kurumsal olarak güçlü bir AGSP düşünürken NATO ile ilişkilerinin de sağlam bir şekilde devam etmesini istemiştir (Diedrichs, 2005: 56).

Aslında Soğuk Savaş sonrasında AB üyesi devletlerarasında güvenlik ve savunma konularıyla ilgili temel farklılık, Fransa ile İngiltere arasında görülmektedir. Örneğin; bu konuda Oswald (2006: 153), Fransa'nın Saint Malo'da AGSP konusunda yaptığı önerinin gerçekten Avrupa'nın ABD'den bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirmesi düşüncesini yansıttığını ancak İngiltere'nin daha çok NATO'yu güçlendirecek bir politika izlemesi yönünde bir düşünce benimsediğini belirtmektedir.

İngiltere ile ilgili olarak genel bir değerlendirme yapan Layne (2006: 32), İngiltere'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD ile Sovyetler Birliği arasında üçüncü bir güç olarak ortaya çıkmak istediğini ancak bu isteğini destekleyecek önemli bir askerî gücü olmadığı için bu düşüncesinin başarısızlığa uğradığını belirtmektedir. 1940'lı yıllarda ABD'nin etkisinden kurtulabilmek için uğraşan ama bunu başaramayan İngiltere, sonraki yıllarda net bir şekilde ABD'nin yanında olma politikası izlemiştir. Shambaugh (2005: 12) da AB üyesi devletlerarasındaki fikir ayrılıklarının, bu devletlerin uluslararası sisteme bakışlarının farklı olmasıyla da açıklanabileceğini belirtmiştir. Yazar; Fransa, Almanya, BENELÜKS (Belçika, Hollanda, Lüksemburg) ülkeleri, İskandinavya ve Akdeniz ülkelerinin çok kutuplu bir uluslararası düzeni savunduğunu ancak İngiltere ile Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri'nin (MDAÜ) bütünleşmiş bir Avrupa özlemini dile getirmelerine rağmen, çok kutupluluğa sıcak bakmadıklarını vurgulamıştır.

AB üyesi devletlerin yaşadıkları fikir ayrılıkları, hem kendi aralarında bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirmelerini zorlaştırmış hem de AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirmesi düşüncesi ile ABD ve NATO ile işbirliği yapma zorunluluğu arasında sıkışmasına sebep olmuştur. Ancak yine de üye devletler, zaman içinde değişen görüşleri ve farklılaşan uluslararası gündem sayesinde ortak bir payda altında buluşabilmişlerdir (Toje, 2008: 212). AB üyesi devletler bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası oluşturma konusunda eyleme geçebilmenin yanında, ABD ve NATO ile işbirliğini devam ettirmenin yolunu da bulabilmişlerdir.



## **1.2. AB'nin Bağımsız bir Güvenlik ve Savunma Politikası Geliştirme Düşüncesinin Sebepleri**

AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesinin ve güvenlik ile savunmayı bir kurumsal yapı içine oturtmaya çalışmasının en göz önündeki sebebi, ABD'nin özellikle Avrupa'nın güvenliği ve savunması ile ilgili konularda karar alırken bunu çoğunlukla kendi başına yapması ve AB'yi zaman zaman bu sürecin dışında bırakmasıdır. AB de bu olumsuz durumdan etkilenmemek için kendi bağımsız güvenlik ve savunma yapısını oluşturmayı amaçlamıştır (Wivel, 2008: 295). Bu durumda AB, ABD'nin Avrupa'ya sağladığı güvenlik desteğini daha az hissederken, ABD de Avrupa'daki askerî mevcudiyetini azaltmaya başlamıştır (Oswald, 2006: 153). Aslında AB üyeleri arasında bağımsız bir güvenlik ve savunma politikasının oluşması için en uygun ortam, ABD'nin Soğuk Savaş sonrasında güçlerini kısmi de olsa Avrupa'dan çekmeye başlamasıyla ve oluşan kısmi güç boşluğunun AB tarafından doldurulmasına fırsat tanınmasıyla ortaya çıkmıştır. ABD'nin Avrupa'ya olan ilgisinin gittikçe azalması; uluslararası kriz yönetimi yeteneklerine olan talebin artması ve hem Avrupa'da hem de küresel anlamda bütün dünyada güç dengesi kavramının değişmeye başlaması AGSP konusunun önem kazanmasına sebep olmuştur (Irondele ve Merand, 2010: 35-40).

AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesinin bir diğer sebebi, AB'nin ABD ile güvenlik ve savunma konusunda işbölümü yapmak istemesidir (Press-Barnathan, 2006: 273). Bu anlamda AB, ABD'nin ve NATO'nun uluslararası alandaki ortağı olarak değerlendirilebilir. Örneğin, Afganistan gibi siyasi-askerî konular, NATO üyelerinin enerjilerinin büyük bir kısmını aldığı için AB, AGSP aracılığıyla ABD'nin daha küçük çaplı operasyonlarını yürütme görevini üstüne almıştır (Irondele ve Merand, 2010: 37). Askerî anlamda, AB üyesi devletler için AGSP ile tanımlanan ortak payda “kriz yönetimi” için bir araç olması (Schroeder, 2009: 492), NATO'nun askerî yeteneklerine ilave bir güç kazandırması ve AB'ye, AB'nin dış ilişkilerinde askerî araçlar sağlamasıdır (Menon ve Sedelmeier, 2010: 77). Siyasi anlamda ise AB üyesi devletler için AGSP, AB'nin ODGP ile ortaya koyduğu siyasi bütünleşme düşüncesini destekleyen önemli bir araç olmasıdır (Duke, 2008: 28).

AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesinin bir başka sebebi, AB'nin güvenilir bir uluslararası aktör olmak istemesidir. Bu konuda Posen (2006: 150), AB'nin gerçek anlamda bir uluslararası aktör olması için, ekonomik ve parasal birlik için önemli adımlar attıktan sonra dış politika konusuna

ağırlık vermesi gerektiğini vurgulamaktadır. Wivel (2008: 295) için de bir aktörün siyasi olarak söz sahibi olması, onun askerî olarak da güçlü olmasına bağlıdır. Buna göre, AB'nin, barış sağlama ve çatışma önleme yoluyla askerî yeteneğini artırması, kendisini uluslararası sistem içinde önemli bir aktör konumuna ulaştırabilecektir (Eriksen, 2006: 252). Dolayısıyla, AB'nin dış politikada işbirliğini geliştirmek için ortaya koyduğu faaliyetler, AB'nin oynamak istediği “uluslararası ilişkilerin mimarı” rolüne meşru bir örnek olarak gösterilebilir (Bickerton, 2010: 218). Çin ile kapsamlı bir stratejik ortaklığa gitmesi, Güneydoğu Asya'da enerji ile ilgili örgütlere aktif olarak katılması ve Rusya ile işbirliği konusunda anlaşmalar yapması, AB'nin çok taraflılık konusundaki somut faaliyetlerini gözler önüne sermektedir (Maull, 2005: 798). Gelişen çok taraflılık yapısı içinde AB, dış politika konusunda daha cesur adımlar atmaya başlayacak, bu da farklı bölgesel güçlerin çok kutuplu bir yapıya ayak uydurmalarını kolaylaştıracaktır (Fischer, 2006: 266).

AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesinin bir diğer sebebi, ABD'nin transatlantik ilişkiler sebebiyle yüklenmek zorunda kaldığı maliyetin, AB tarafından paylaşılması görüşüdür. AB üyesi devletler güvenlik ile ilgili yeni düzenlemeleri kendi bağımsızlıklarına katkı sağlayacak girişimler olarak algılamalarına rağmen, ABD söz konusu girişimi, üzerinde bulunan mali yükü AB kaynakları ile paylaşma fırsatı olarak görmektedir (Wivel, 2008: 295). AB, kendi başına küresel bir düzen oluşturma konusunda yeteri kadar etkili olamayacağı için AB üyesi devletlerin diğer aktörlerle işbirliği içinde çalışacağı varsayılabilir. Bu anlamda, AB ile ABD arasındaki ortaklık ilişkisinin, transatlantik zeminde son derece önemli olacağı öngörülebilir (Poettering, 2007: 29).

AB'nin geliştirmeye çalıştığı bağımsız güvenlik ve savunma politikası geniş çerçevede değerlendirildiğinde, AB'nin Avrupa bütünleşme projesi içinde önemli bir adım attığı anlaşılmaktadır (Duke, 2008: 28). Bu konu aynı zamanda bize AB'nin kurallı bir uluslararası düzen, iyi işleyen uluslararası örgütler ve güçlü bir uluslararası toplumun gelişimine katkıda bulunma amacı taşıdığını da göstermektedir (Hemmer, 2010: 55). AB'nin kısa tarihi boyunca genellikle güvenliği tüketen bir aktör konumunda olduğunu vurgulayan Duna (2010: 20), şimdi yeni güvenlik ve savunma görüşüyle güvenliği sağlayan bir aktör konumuna yükseldiğini ifade etmektedir. Sonuç olarak Soğuk Savaş sonrasında değişen küresel düzen içinde, Avrupa'nın rolünün arttığı ve AB üyesi devletlerin ABD'nin küçük ortağı olmaktan çıkarak sivil bir güç olma yolunda uluslararası güvenlik ve barışı koruma anlamında önemli adımlar attıkları görülmektedir (Toje, 2008: 212).

## **2. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN GÜVENLİK STRATEJİLERİ**

AB, Soğuk Savaş sonrası dönemde değişen tehdit algılamalarına göre farklı stratejiler geliştirmiştir. Bu stratejiler, AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası oluşturma girişimini desteklemektedir. Bu stratejilerden 2003 yılında açıklanan Avrupa Güvenlik Stratejisi daha çok AB'nin aktör olarak uluslararası arenada kendine bir yer bulma arzusu üzerine odaklandığından siyasi bir girişim olarak kabul edilebilir. Ancak değişen küresel güvenlik ve savunma dinamikleri, 2016 yılında yeni bir stratejinin oluşturulmasını gerektirmiştir. Avrupa Güvenlik Stratejisi yerine duyurulan Küresel Strateji, AB'nin askerî ihtiyaçlarına dikkat çekmiştir. Bu strateji tarafından duyurulan “stratejik bağımsızlık”, AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası oluşturma girişimini destekleyen bir atılım olarak kabul edilebilir. Hem bir strateji hem de bir eylem planı olarak 2022 yılının Mart ayında duyurulan Stratejik Pusula ise değişen tehditleri yeniden tanımlamakta ve her düzeyde işbirliğine dikkat çekmektedir. Stratejik Pusula, güvenlik ve savunma konusunda bir yanda AB-NATO ortaklığının önemi üzerinde dururken diğer yanda AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirmesinin önemine vurgu yapmaktadır. AB'nin dış politikasında önemli bir gelişmeyi temsil eden Stratejik Pusula, AB'nin bağımsız güvenlik ve savunma politikasını ABD ve NATO ile işbirliği içinde, “tamamlayıcı” olarak, geliştirebileceğini ortaya koymaktadır. Buna göre, önceki iki strateji ile Stratejik Pusula hakkında bilgi vermek, zaman içinde AB tarafından atılan adımların değişen niteliklerinin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

### **2.1. Avrupa Güvenlik Stratejisi ve Küresel Strateji**

AB'nin sivil bir güç olarak, bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası oluşturma girişimi, geleneksel devlet yapısı ile küresel güçler tarafından değişime uğratılan uluslararası toplum ikiliğinden oluşmaktadır (Rapnouil, 2009: 194). Bu genel dinamik içinde, 19-20 Haziran 2003 tarihinde Selanik'te yapılan zirvede “Daha İyi Bir Dünyada Güvenli Bir Avrupa” başlıklı bir belge sunulmuştur. Avrupa Güvenlik Stratejisi olarak tanımlanan belgede devletlerin karmaşık sorunlarla tek başlarına mücadele edemeyecekleri vurgulanmış ve etkili çok taraflılık düşüncesine dikkat çekilmiştir (Tocci, 2017: 495). Belgede sert güvenlik politikası yerine yumuşak güvenlik politikasının benimsendiği duyurulmuştur. Buna göre AB, askerî olmayan araç ve yetenekler kullanmaya karar vermiştir. Belge, uluslararası terörizmi, kitle imha silahlarının yayılmasını, bölgesel çatışmaları ve organize suçları önemli tehditler olarak açıklamıştır. Strateji, sorunların çözümü için Avrupa'nın yakın

çevresinde güvenliğin tesis edilmesi ile “etkili çok taraflılığa” dayanan bir uluslararası düzenin kurulmasını başlıca faaliyet alanları olarak benimsemiştir.

Avrupa Güvenlik Stratejisi Belgesi'nin yayımlanmasından sonraki on yıl içinde yaşanan terör olayları, iç savaşlar ve bunların sonucu olarak ortaya çıkan göç dalgaları, AB'nin güvenlik ve savunma ile ilgili konuları yeniden ele almasını gerektirmiştir. Avrupa Konseyi, farklılaşan küresel yapı içinde AB'yi tehdit eden konuların yeniden tanımlanmasını ve yeni bir stratejinin hazırlanmasını istemiştir. Buna göre, yaptığı çalışmayı 2015 yılında duyuran Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilciliği, dünyayı devletlerin birbirine bağlı olduğu çalkantılı, rekabete dayalı ve karmaşık bir yer olarak tanımlamıştır. Yüksek Temsilcilik aynı zamanda 2016 yılında İngiltere'nin AB'den ayrılışını oylayacak referandumla göndermede bulunarak hazırlanan yeni stratejinin AB'ye bir birlik duygusu kazandırmasını da hedeflediğini açıklamıştır (Tocci, 2017: 489). Bu çalışmalar çerçevesinde Avrupa Konseyi, 28 Haziran 2016 tarihinde “AB Dış ve Güvenlik Politikasına İlişkin Küresel Strateji” başlıklı bir belgeyi kabul ettiğini duyurmuştur. Bu belgeye göre Küresel Strateji uluslararası ortamı; terörizmden başarısız devletlere, organize suçlardan bölgesel çatışmalara kadar değişen, daha çeşitli, daha az görünür ve daha az öngörülebilir bir ortam olarak tasvir etmiştir (Mälksoo, 2016: 378). Avrupa Güvenlik Stratejisi, AB'nin aktör olarak uluslararası arenada kendine bir yer bulma arzusu üzerine odaklanırken Küresel Strateji güvenlik ve savunma ile ilgili gelişmelere odaklanmıştır.

Küresel Strateji Belgesi'nde AB üyesi devletlerin güvenliğinin sağlanması bir öncelik olarak belirtilmiştir. Küresel Stratejinin uygulamasını içeren “Güvenlik ve Savunma Uygulama Planı”, çatışmaların barışçı yollardan çözümü ve krizlerin yönetimi için bütünleşik bir yaklaşım ortaya koymuştur. Uygulama planı, barış anlaşmalarının ve ateşkes düzenlemelerinin hayata geçirilebilmesi için AB'nin sivil ve askerî operasyonlar yapması gerektiğini böylece istikrarlı ortamların yaratılabileceğini vurgulamıştır (Tocci, 2018: 131). Küresel Strateji, askerî operasyonlar ile sivil araçların kullanımı dışında hukuk, polislik, yönetim ve eğitim gibi konulara da değinmiş, dayanıklılık konusunun altını çizmiştir (Tardy, 2018: 120).

Küresel Strateji Belgesi, AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme hedefini bir adım ileri götürmektedir. Belge, “stratejik bağımsızlık” düşüncesini güvenlik ve savunma konusunun temel niteliği olarak vurgulanmıştır (Barbé ve Morillas, 2019: 760). Son yıllarda Konsey tarafından belirlenen

“stratejik bağımsızlık” hedefine ulaşmak için sarf edilen çabalar, bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası yaratılması konusunda AB'nin en önemli gündem maddesini oluşturmaktadır. Konsey, bu anlamda siyasi-askerî görevler ve yetenekler belirlemiş, (Biscop, 2016: 432). AB de “stratejik bağımsızlık” arayışıyla tanımlanan yeni bir hedef ortaya koymuştur (Duke, 2019: 123). “Stratejik Bağımsızlık”, İngiltere'nin AB'den ayrıldığı bir dönemde, üye devletleri siyasi bütünleşme hedefi altında bir araya getirebilmeyi amaçlamaktadır (Koppa, 2019: 4).

Küresel Strateji, AB'nin etkili eylemlerde bulunabilmesi için CARD (Coordinated Annual Review on Defence – Koordineli Yıllık Savunma İncelemesi) ve PESCO (Permanent Structured Cooperation – Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği) gibi özel araçlar geliştirmiştir. Bu araçlar, üye devletlerin “stratejik bağımsızlık” düşüncesini hayata geçirebilmek için gerekli olan siyasi ve askerî unsurların ortaya koyulmasını kolaylaştırmıştır. AB Konseyi, AB'nin sivil ve askerî görevleri arasındaki ilişkiyi güçlendirmek için Koordineli Yıllık Savunma İncelemesi (CARD) başlatmıştır. 2016 yılının Kasım ayında duyurulan CARD, üye devletlerarasında askerî yeteneklerin geliştirilmesi için bilgi paylaşımı sağlamayı ve işbirliği geliştirmeyi taahhüt etmektedir (Barbé ve Morillas, 2019: 764). CARD, üye devletlerin ulusal savunma bütçelerini inceleyerek savunma harcamaları için yeni yöntemler de önermektedir (Koppa, 2019: 5). Üye devletlerin önceliklerinin gerçekleşmesini sağlamak ve uygulamalarını denetlemek için planlanan CARD (Besch, 2019: 6) üye devletlerarasında uygulama planlarının denetlenmesi sırasında ortaya çıkabilecek işbirliği imkânlarını da değerlendirmektedir (Fiott, 2017: 1). Bu anlamda CARD, üye devletlerin ulusal savunma planlamalarıyla ilgili yetenek geliştirme uygulamalarını birbirlerine göre ayarlayabilecekleri bir mekanizma olarak işlev görecektir (Tardy, 2018: 126).

Küresel Strateji tarafından geliştirilen bir başka özel araç da Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliğidir (PESCO). Taahhütler ve özel projeler içeren PESCO, 25 AB üyesi arasında derin işbirliği oluşturulmasını hedeflemektedir. PESCO, üye devletlerin katılımını teşvik etmek için finansman sağlayan “Avrupa Savunma Fonu” tarafından tamamlanmaktadır (Leuprecht, 2019: 79). PESCO, hükümetler arası bir yapı olmadığı ve alınan kararlar için oybirliği gerekmediği için savunma konusunda atılmış en önemli adımlardan biri olduğu söylenebilir. Bu anlamda PESCO, bütünleşme süreci içinde derinleşmeyi temsil eden bir işbirliği uygulaması olarak karşımıza çıkmakta (Csornai, 2017: 6) ve bu yönüyle de farklılaştırılmış bütünleşmeye iyi bir örnek olmaktadır (Aydın-Düzgüt ve Marrone, 2018: 5).

## 2.2. Avrupa Birliği için Stratejik Pusula

AB'nin yanı başında 2022 yılının Şubat ayında başlayan Rusya-Ukrayna savaşı ve güvenlik ortamının düşmanca bir hâl alması, AB'nin ileriye doğru bir hamle yapmasını gerektirmiştir. AB üyesi devletler söz konusu savaşın yanı sıra, stratejik rekabetin ve istikrarsızlık kaynaklarının arttığını görmüş ve melez tehditlerin etkilerini genişlettiğini fark etmişlerdir. Üye devletler açık denizlere, uzaya ve dijital alana erişimin giderek daha tartışmalı bir hâle geldiğini ve karşılıklı bağımlılığın etkisini kaybetmeye başladığını anlamışlardır. Bu şartlar altında AB, çevresindeki varlığını ve etkinliğini artırmak zorunda kaldığını hissetmiş ve hem dayanıklılığını güçlendirmek hem de savunma yeteneklerini çeşitlendirmek için yatırım yapmaya karar vermiştir. Avrupa Konseyi, 24-25 Mart 2022 tarihlerinde yapılan zirvede AB'nin daha güçlü bir güvenlik ve savunma yapısı geliştirmesi hakkındaki ortak görüşü içeren bir belge olan Stratejik Pusula'yı kabul etmiştir. Stratejik Pusula, AB'nin önümüzdeki beş ila on yıldaki güvenlik ve savunma hedefleri için yeni bir yol haritası çizmektedir. AB'yi daha güçlü ve yetenekli bir güvenlik sağlayıcısı yapmayı amaçlayan Stratejik Pusula, AB'nin stratejik bağımsızlığını korumak amacıyla ortaklarla çalışmayı hedeflediğini duyurmuştur ([https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1\\_en](https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en)).

Stratejik Pusula, üzerinde anlaşmaya varılan ilk AB tehdit değerlendirmesini içermekte ve AB'nin güvenlik ve savunma programlarını günümüzün zorlu güvenlik ortamına uyarlamaktadır. Stratejik Pusula, hem NATO'nun AB topraklarını savunmak için oynadığı hayati toplu savunma rolüne hem de AB'nin stratejik bağımsızlığı için yetenek ve savunma yatırımı gereksinimine vurgu yapmaktadır. Stratejik Pusula ile AB üye devletleri, stratejik ortam, karşılaşılan tehditler ve zorluklar hakkında ortak bir değerlendirme yapmayı ve güvenlik alanındaki eylemlere daha fazla tutarlılık ve ortak amaç duygusu getirmeyi amaçlamakta ve bunun için de yeni yollar ve araçlar belirlemeyi hedeflemektedir. Bunun için Stratejik Pusula, dört yönde somut öneriler sunmaktadır. ([https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-background-strategic-compass\\_en](https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-background-strategic-compass_en)).

Stratejik Pusula'nın birinci yönü, eyleme geçmektir. AB, krizlerle karşılaştığında daha hızlı ve kararlı bir şekilde eyleme geçmeyi ve esnek kararlar almayı hedeflemektedir. Bu amaçla, üye devletlerin komuta ve kontrol yapılarını güçlendirmesi gerekmektedir. Bu çerçevede içinde AB, 5000 askere kadar güçlü bir AB Hızlı İntikal Gücü kapasitesi oluşturmayı ve 30 gün içinde 200 tam donanımlı OGSP görev uzmanını görevlendirmeyi planlamaktadır. AB aynı zamanda karada

ve denizde düzenli canlı tatbikatlar yapmayı ve askerî hareketliliği geliştirmeyi de düşünmektedir. Benzer şekilde, üye devletler kendi aralarında daha fazla mali dayanışma sağlayarak, AB'nin sivil ve askerî OGSP görevlerini ve operasyonlarını güçlendirmeyi planlamaktadır.

Stratejik Pusula'nın ikinci yönü, güvence altına almaktır. AB, vatandaşlarını hızla değişen tehditlere karşı güvence altına almayı hedeflemektedir. AB, bunun için güvenlik çıkarlarını korumayı, istihbarat analiz kapasitesini artırmayı, melez tehditleri tespit etmeyi ve bunlara yanıt vermek için farklı araçları ve müdahale ekiplerini bir araya getirmeyi düşünmektedir. AB aynı zamanda, bir uzay stratejisi geliştirerek deniz, hava ve uzay alanlarındaki eylemleri güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla, AB üyesi devletler mevcut ve aniden ortaya çıkan tehditleri ve zorlukları öngörme, caydırma ve bunlara yanıt verme yeteneğini güçlendirmektedir.

Stratejik Pusula'nın üçüncü yönü, yatırım yapmaktır. AB, gerektiğinde yeteneklere ve yenilikçi teknolojilere yatırım yapmayı hedeflemektedir. Burada amaç, stratejik boşlukları doldurmak ve teknolojik ve endüstriyel bağımlılıkları azaltmaktır. AB üyesi devletler bunun için savunmada daha fazla harcama yapmayı ve kapasite artırmayı düşünmektedir. Üye devletler askerî yetenekleri ortaklaşa geliştirmek ve savunma için teknolojik yeniliklere yatırım yapmayı hedeflemektedir. Genel olarak AB, işbirliğine dayalı yetenekleri geliştirmeyi, karada, denizde, havada, siber alanda ve uzayda faaliyet gösterecek yeni nesil yeteneklere ortak yatırım yapmaları için üye devletleri teşvik etmeyi planlamaktadır.

Stratejik Pusula'nın dördüncü yönü, ortak olmaktır. AB, ortak tehditleri ve zorlukları ele almak ve ortak hedeflere ulaşmak için diğer aktörlerle ortak olmayı hedeflemekte ve var olan ortaklıklarını güçlendirmeyi planlamaktadır. AB, bunun için NATO ve Birleşmiş Milletler (BM) ile stratejik ortaklığını güçlendirmeyi ve diğer bölgesel örgütlerle işbirliğini artırmayı düşünmektedir. AB; ABD, Norveç, Kanada, İngiltere ve Japonya gibi kendisi ile aynı değerleri paylaşan ikili ortaklarla işbirliğini artırmayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra AB; Batı Balkanlar, Doğu ve Güney komşuları ile Afrika, Asya ve Latin Amerika'da özel ortaklıklar geliştirmeyi de planlamaktadır.

Dört temel başlıkta somut öneriler ortaya koyan Stratejik Pusula, AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası oluşturma konusunda attığı en yeni adımı temsil etmektedir. Stratejik Pusula, bu anlamda AB'nin güvenlik sağlayıcısı

olarak uluslararası alanda neler yapabileceğinin genel hatlarını çizmektedir. Bu çerçeve içinde Stratejik Pusula'yı bir dönüm noktası olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır. (<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/06/28/euco-conclusions>).

### **3. AB'NİN BAĞIMSIZ GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME**

Soğuk Savaş sonrası dönemde AB üyesi devletlerin üzerinde en çok tartıştıkları konulardan biri, AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesi olmuştur. Söz konusu politika, Avrupa bütünleşme projesinin siyasi ayağını oluşturduğu ve AB'nin uluslararası bir aktör olmasının neredeyse ön koşulu olarak görüldüğü için, üye devletleri oldukça zorlamıştır. AB'nin bu konu ile ilgili olarak son 20 yıllık dönem içinde attığı adımlar incelendiğinde üç konuda değerlendirme yapılabilir.

AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesi ile ilgili göze çarpan ilk değerlendirme, AB ile NATO arasındaki kurumsal rekabetin AB'nin eylemlerini sınırlandırmış olmasına rağmen (Torun, 2018: 5), AB'nin ABD ve NATO'dan bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirmeyi başaramadığıdır. Ancak AB uluslararası ortamı olmasını istediği gibi değil, olduğu gibi kabul ettikten sonra bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesini, ironik bir şekilde ABD ve NATO'ya rağmen değil, ABD ve NATO ile işbirliği içinde gerçekleştirebileceğini öğrenmiştir. AB üyesi devletlerin aynı zamanda NATO üyeleri olmaları ve bu devletlerin ABD ile önemli ikili ilişkileri olması AB'nin NATO'dan ayrı hareket etmesini engellemiştir. Ayrıca AB-NATO ortaklığının taraflar için hâlâ son derece önemli olması, AB'yi güvenlik ve savunma konusunda ABD ve NATO ile işbirliği yapmak zorunda bırakmıştır. Bu konu ile ilgili somut adımlar özellikle Küresel Strateji ve Stratejik Pusula ile atılmıştır. Küresel Strateji tarafından oluşturulan PESCO, AB ve NATO tarafından konuşlandırılacak askerî yetenekleri geliştirmek ve tarafların savunma planlarını koordine etmekle görevli bir araç olarak planlanmıştır. Stratejik Pusula da NATO'nun AB topraklarının savunulması konusunda oynadığı role dikkat çekerek AB-NATO işbirliğinin gündemdeki yerini koruduğunu belirtmektedir.

AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesi ile ilgili göze çarpan ikinci değerlendirme, AB'nin söz konusu düşüncüyü gerçeğe dönüştürmek için attığı adımların genel olarak zorunluluklar neticesinde ortaya çıkmış olmasıdır. AB üyesi devletler, bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası



geliştirme düşüncesini, AB dışından tetiklenen gelişmelerin bir devamı veya tamamlayıcısı olarak eyleme geçirebilmişlerdir. Soğuk Savaş sonrası dönemde neredeyse her on yılda bir karşımıza çıkan strateji belgeleri bize bu konuda iyi örnekler sunmaktadır. Örneğin; Avrupa Güvenlik Stratejisi, çatışmaların çözümü ve barışın sağlanması için etkili çok taraflılığa dayanan bir uluslararası düzen benimsemiştir. Bu düzen içinde bulunmanın bir koşulu, siyasi olarak sözü dinlenen, özellikle güvenlik ve savunma gibi siyasi bütünlüğün ön koşulu olarak nitelendirilen konularda kendi başına karar verebilen bir aktör olmaktır. Diğer yandan Küresel Strateji, uluslararası sistemde yenilenen tehditler ile İngiltere'nin Birlikten ayrılmasının üye devletler üzerinde yaratacağı olumsuz etkiyi ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Küresel Strateji'de sert gücün kullanımına vurgu yapılması, AB'nin sivil operasyonların yanında askerî operasyonlara da yer vereceğini düşündüğünü göstermektedir. Nitekim AB, Küresel Strateji Belgesi'nde stratejik bağımsızlık düşüncesini AB'nin güvenlik ve savunma konularının temel niteliği olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla, stratejik bağımsızlık, İngiltere'nin AB'den ayrılışı sonrası AB üyesi devletleri bir araya getiren bir araç olmuştur. Stratejik Pusula, Rusya-Ukrayna Savaşı ile çatışmacı bir nitelik kazanan yakın çevresinde AB'nin güvenliğini sağlamak için duyurulmuştur. Stratejik Pusula'da, söz konusu savaşın yanı sıra, artan istikrarsızlık kaynaklarının ve alanı genişleyen melez tehditlerin, AB'nin etkinliğini artırma ihtiyacını ortaya çıkardığı belirtilmiştir. Bu gelişme de güçlü ve bağımsız bir güvenlik ve savunma politikasının varlığını gerekli kılmaktadır.

AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası geliştirme düşüncesi ile ilgili olarak göze çarpan üçüncü değerlendirme, AB'nin ortaya koyduğu söz konusu politikaya ait hedeflerin ve planlanan eylemlerin gittikçe askerî bir nitelik kazanmasıdır. Örneğin, Avrupa Güvenlik Stratejisi, çatışmaların sona erdirilmesi, barışın tesis edilmesi ve istikrarın sağlanması için yumuşak güç politikasını benimsemiştir. Ancak Küresel Strateji Belgesi barış anlaşmalarının hayata geçirilebilmesi için sivil ve askerî operasyonların yapılmasının önemi üzerinde durmuştur. Küresel Strateji, bu düşünce çerçevesinde CARD ve PESCO gibi araçlar oluşturmuştur. Stratejik bağımsızlık düşüncesini hayata geçirmek üzere oluşturulan bu iki araç özellikle askerî uygulamalara vurgu yapmaktadır. Örneğin; üye devletlerarasındaki askerî görevlerin koordinasyonunu ve ilişkiyi güçlendirmeyi amaçlayan CARD, askerî yeteneklerin geliştirilmesi için bilgi paylaşımı üzerinde durmaktadır. Bir diğer araç olan PESCO da AB ve NATO yönetimi altında konuşlandırılacak askerî yetenekleri geliştirmek ve koordinasyonu

sağlamak üzere planlanmıştır. AB, Stratejik Pusula ile krizler karşısında hızlı bir şekilde eyleme geçmeyi ve esnek kararlar almayı hedeflediğini duyurmuştur. Buna göre, çatışmaların çözümü ve barışın sağlanması konusunda Avrupa Güvenlik Stratejisi ile yumuşak güç politikasını benimsediğini duyuran AB, Stratejik Pusula ile geldiği noktada canlı askerî tatbikatlar yoluyla gerçek bir askerî güç oluşturmak istediğini ortaya koymaktadır.

## **SONUÇ**

Avrupa bütünleşme süreci içinde AB üyesi devletlerin ekonomik ve parasal konularda aldıkları ortak kararları daha fazla uygulayabildikleri ancak dış, güvenlik ve savunma konularında aynı ölçüde başarılı olamadıkları görülmektedir. Buna rağmen üye devletler Soğuk Savaş sonrası dönemde karşılaştıkları, Taliban'ın Afganistan'ı alması gibi tehditler ve Dağlık Karabağ'da yaşanan bölgesel çatışmalar ile göç krizini tetikleyen Libya ve Suriye'deki sorunlar gibi gelişmeler nedeniyle güvenlik ve savunma konularıyla ilgili olarak bağımsız politikalar oluşturmak ve bunları uygulamak ihtiyacı hissetmektedirler.

Avrupa güvenlik yapısının ABD öncülüğündeki NATO üzerine kurulu olması, AB üyesi devletlerin güvenlik ve savunma alanında kendi başlarına politika geliştirme konusundaki isteklerinin gerçekleşmesini zora sokmaktadır. Yine de AB üyesi devletler güvenlik ve savunma konularında bazı ortak kararlar alabilmiş ve bu kararların uygulamasında zorluklarla karşılaşmış olmalarına rağmen belli bir ölçüde bunları gerçekleştirebilmişlerdir. AB'nin bu konuda karşılaştığı en büyük zorluk, oluşturmak istediği bağımsız güvenlik ve savunma politikasının ABD ve NATO ile kurgulanmak zorunda kalmış olmasıdır. Bununla birlikte, AB'nin NATO ile hâlihazırda ortak politikalar üzerinde çalışıyor olması, söz konusu zorluğun üstesinden gelmeyi kolaylaştıran bir unsur olmaktadır. Strateji belgeleriyle kendine bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası oluşturmak isteyen AB, bunu ancak ABD ve NATO ile işbirliği içinde gerçekleştirebileceğini anlamıştır.

Stratejik Pusula'da üye devletlerarasındaki ilk ortak tehdit değerlendirmesinin yapılması, üye devletlerin ortak stratejik kültüre yönelik olarak attığı önemli bir adım olarak nitelendirilmektedir. Bunun da sebebi, AB'nin dış, güvenlik ve savunma politikalarını çok daha tutarlı hâle getirmek istemesidir. Bu anlamda 2030 yılına kadar OGSP hakkında somut taahhütlerde bulunan Stratejik Pusula, aynı zamanda AB'nin bir güvenlik sağlayıcısı olarak dayanıklılık oluşturma konusundaki oynadığı rolüne de vurgu yapmaktadır.

Sonuç olarak Stratejik Pusula AB vatandaşlarının güvenliğini sağlamak için daha fazla sorumluluk almanın önemini vurgulamakta, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması konusunda başta NATO olmak üzere ortaklarla birlikte çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Stratejik Pusula, bir yanda küresel ve transatlantik güvenliğe katkı sağlayacak, diğer yanda da AB'nin ABD ve NATO ile işbirliği içinde kendi güvenlik ve savunma politikasını oluşturmasını destekleyecek bir eylem planı olarak duyurulmuştur. Bu düşünce içinde AB, üyeleri için toplu savunmanın temeli olmaya devam eden NATO'nun tamamlayıcısı olacak ancak aynı zamanda oluşturulmaya çalışılan yeni yetenekleriyle, küresel kurallara dayalı düzene verdiği desteğini artırarak, siyasi bütünleşmesi için de önemli adımlar atacaktır. Bu çerçevede Stratejik Pusula'nın da önümüzdeki dönemde araştırmacılar için önemli bir konu olacağı söylenebilir.

## KAYNAKÇA

- A strategic compass for security and defence (2022). Erişim tarihi: 11.05.2022  
[https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1\\_en](https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en).
- Antoniades, A. (2008). Social Europe and/or global Europe? Globalization and flexicurity as debates on the future of Europe. *Cambridge Review of International Affairs*, 21(3), 327-346. doi:10.1080/09557570802253492.
- Aydın-Düzgit, S. (2015). Avrupa Birliği kurumlarının Türkiye söylemlerinde bir güvenlik topluluğu olarak Avrupa. *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 23(2), 99-122.
- Aydın-Düzgit, S. ve Marrone, A. (2018). PESCO and security cooperation between the EU and Turkey. *Global Turkey in Europe Working Paper 19*, 1-7.
- Barbé, E. ve Morillas, P. (2019). The EU global strategy: the dynamics of a more politicized and politically integrated foreign policy. *Cambridge Review of International Affairs*, 32(6), 753-770. doi:10.1080/09557571.2019.1588227.
- Besch, S. (2019). The European Commission in EU defence industrial policy. *Carnegie Europe*, 1-7.
- Bickerton, J. C. (2010). Functionality in EU foreign policy: towards a new research agenda? *Journal of European Integration*, 32(2), 213-227. doi:10.1080/07036330903486045.
- Birdişi, F. (2020). Uluslararası güvenliğin tarihsel gelişimi ve post-modern güvenlik dönemi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, UGK Özel Sayısı, 235-260. doi:10.28956/gbd.696034.
- Biscop, S. (2016). All or nothing? The EU global strategy and defence policy after the Brexit. *Contemporary Security Policy*, 37(3), 431-445. doi:10.1080/13523260.2016.1238120.
- Calleo, P. D. (2008). How Europe could save the world. *World Policy Journal*, 25(3), 3-12.
- Csornai, Z. (2017). Evaluating the effects of Brexit on the EU's common security and defence policy. *KKI Policy Brief*, 14, 1-12.
- Diedrichs, U. (2005). The development of the European security and defense policy and its implications for NATO: cooperation and competition. *Journal of Transatlantic Studies*, 3(1), 55-70. doi:10.1080/14794010508656817.

- Drath, V. (2007). The new atlanticism: broadening horizons. *American Foreign Policy Interests*, 29(6), 401-409. doi:10.1080/10803920701776970.
- Duke, S. (2008). The future of EU-NATO relations: a case of mutual irrelevance through competition. *Journal of European Integration*, 30(1), 27-43. doi:10.1080/07036330801959457.
- Duke, S. (2019). The competing logics of EU security and defence. *Survival, Global Politics and Strategy*, 61(2), 123-142. doi:10.1080/00396338.2019.1589092.
- Duna, D. (2010). Defining the European Union as a global security actor. *Eurolimes*, 10, 19-33.
- Dyson, T. (2008). Convergence and divergence in post-cold war British, French, and German military reforms: between international structure and executive autonomy. *Security Studies*, 17(4), 725-774. doi:10.1080/09636410802507990.
- Eriksen, E. O. (2006). The EU-a cosmopolitan polity? *Journal of European Public Policy*, 13(2), 252-269. doi:10.1080/13501760500451683.
- European Council conclusions, 28 June 2016 (2016). Erişim tarihi: 11.05.2022 <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/06/28/euco-conclusions>.
- Fiott, D. (2017). The CARD on the EU defence table. *European Union Institute for Security Studies*, 1-2.
- Fischer, C. T. (2006). An American looks at the European Union. *European Law Journal*, 12(2), 226-278. doi:10.1111/j.1468-0386.2006.00317.x.
- Hemmer, C. (2010). Balancing, bonding, and balking: the European Union, the United States, and the Israeli-Palestinian peace process. *Mediterranean Quarterly*, 21(2), 47-60.
- Hyde-Price, A. (2006). Normative power Europe: a realist critique. *Journal of European Public Policy*, 13(2), 217-234. doi:10.1080/13501760500451634.
- Irondele, B. ve Merand, F. (2010). France's return to NATO: the death knell for ESDP? *European Security*, 19(1), 29-43. doi:10.1080/09662839.2010.499362.
- Jones, G. S. (2006). The rise of a European defense. *Political Science Quarterly*, 121(2), 241-267.

- Kanet, E. R. (2008). Still Mars, still Venus? The United States, Europe, and the future of the transatlantic relationship. *International Politics*, 45(3), 231-235. doi:10.1057/ip.2008.1.
- Keyman, E. F. (2006). Küreselleşme, uluslararası ilişkiler ve hegemonya. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 3(9), 1-20.
- Koppa, M. E. (2019). The relationship between CSDP and NATO after Brexit and the EU global strategy. *FEPS Studies*, 1-29.
- Layne, C. (2006). The unipolar illusion revisited, the coming end of the United States' unipolar moment. *International Security*, 31(2), 7-41. doi:10.1162/isec.2006.31.2.7.
- Leuprecht, C. (2019). New opportunities in common security and defence policy: joining PESCO. *Australian and New Zealand Journal of European Studies*, 11(3), 76-96. doi:10.30722/anzjes.vol11.iss3.15109.
- Mahncke, D. (2009). The United States, Germany and France: balancing transatlantic relations. *The British Journal of Politics and International Relations*, 11(1), 79-93. doi:10.1111%2Fj.1467-856x.2008.00356.x.
- Mälksoo, M. (2016). From the ESS to the EU global strategy: external policy, internal purpose. *Contemporary Security Policy*, 37(3), 374-388. doi:10.1080/13523260.2016.1238245.
- Mauil, W. H. (2005). Europe and the new balance of global order, *International Affairs*, 81(4), 775-799. doi:10.1111/j.1468-2346.2005.00484.x.
- Menon, A. ve Sedelmeier, U. (2010). Instruments and intentionality: civilian crisis management and enlargement conditionality in EU security policy. *West European Politics*, 33(1), 75-92. doi:10.1080/01402380903354106.
- Merand, F. (2010). Pierre Bourdieu and the birth of European defense. *Security Studies*, 19(2), 342-374. doi:10.1080/09636411003795780.
- Narramore, T. (2008). China and Europe: engagement, multipolarity and strategy. *The Pacific Review*, 21(1), 87-108. doi:10.1080/09512740701868930.
- Oswald, F. (2006). Soft balancing between friends: transforming transatlantic relations. *Debatte*, 14(2), 145-160. doi:10.1080/09651560600841502.
- Poettering, H. (2007). Europe as a global player, a parliamentary perspective, *Harvard International Review*, 29(1), 26-29.

- Posen, R. B. (2006). European Union security and defense policy: response to unipolarity. *Security Studies*, 15(2), 149-186. doi:10.1080/09636410600829356.
- Press-Barnathan, G. (2006). Managing the hegemon: NATO under unipolarity. *Security Studies*, 15(2), 271-309. doi:10.1080/09636410600829554.
- Rapnouil, M. L. (2009). A European view on the future of multilateralism. *The Washington Quarterly*, 32(3), 181-196. doi:10.1080/01636600903025614.
- Rumelili, B. (2018). Breaking with Europe's pasts: memory, reconciliation, and ontological (in) security. *European Security*, 27(3), 280-295. doi:10.1080/09662839.2018.1497979.
- Schroeder C. U. (2009). Strategy by stealth? The development of EU internal and external security strategies, *Perspectives on European Politics and Society*, 10(4), 486-505. doi:10.1080/15705850903314783.
- Shambaugh, D. (2005). The new strategic triangle: US and European reactions to China's rise. *Washington Quarterly*, 28(3), 5-25. doi:10.1162/0163660054026470.
- Tardy, T. (2018). Does European defence really matter? Fortunes and misfortunes of the common security and defence policy. *European Security*, 27(2), 119-137. doi: 10.1080/09662839.2018.1454434.
- Toje, A. (2008). The European Union as a small power, or conceptualizing Europe's strategic actorness. *Journal of European Integration*, 30(2) 199-215. doi:10.1080/07036330802005425.
- Tocci, N. (2016). The making of the EU global strategy. *Contemporary Security Policy*, 37(3), 461-472. doi:10.1080/13523260.2016.1232559.
- Tocci, N. (2017). From the European security strategy to the EU global strategy: explaining the journey. *International Politics*, 54, 487-502. doi:10.1057/s41311-017-0045-9.
- Tocci, N. (2018). Towards a European security and defence union: was 2017 a watershed? *JCMS*, 56, 131-141. doi:10.1111/jcms.12752.
- Torun, Z. (2018). Explaining the EU's security and defence policy: the need for three-level analysis. *Ulusa: Uluslararası Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 1-16.

Wang, S. (2009). The making of new ‘space’: cases of transatlantic astropolitics. *Geopolitics*, 14(3), 433-461. doi:10.1080/14650040802693820.

Wivel, A. (2008). Balancing against threats or bandwagoning with power? Europe and the transatlantic relationship after the cold war. *Cambridge Review of International Affairs*, 21(3), 289-305. doi:10.1080/09557570802253419.

Questions and answers: a background for the strategic compass (2022). Erişim tarihi: 11.05.2022 [https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-background-strategic-compass\\_en](https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-background-strategic-compass_en)